Janne Salminen 27.3.2020
Kirjallinen lausunto

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96–103 §:n soveltamisesta (M 7/2020 vp)

1. Perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä on valtioneuvoston asetus valmiuslain 95.2 §:ssa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta.

2. Asetuksessa on säädetty sen tulevan voimaan 26.3.2020. Asetus on voimassa 13.4.2020 saakka.

3. Asetuksessa säädetään valmiuslain 95.2 §:n mukaisten toimivaltuuksien käyttöönotosta sekä niiden käyttöönottoon liittyen säädetään, että jos työvelvollisuutta sovelletaan, sovelletaan myös valmiuslain 96–103 §:ssä säädettyä. Tältä osin on kysymys työvelvollisuutta koskevasta valmiuslain 14 luvun sääntelykokonaisuudesta.

4. Perustuslakivaliokunta on arvioinut valmiuslain 95.2 §:ssa säädetyn toimivaltuuden käyttöönottoa mietinnössään PeVM 2/2020 vp, joka on koskenut valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93–95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta

5. Sanotussa mietinnössä käsillä olevan asian ja kyseisen toimivaltuuden arvioinnin valtiosääntöoikeudellisesta viitekehyksestä todettuun ei ole tässä yhteydessä lisättävää.

6. Käyttöönotettavassa toimivaltuudessa on kysymys työvelvoitteen määräämisestä terveydenhuollon henkilökunnalle.

7. Kyseinen toimivaltuus voidaan ottaa käyttöön valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa säädetyissä poikkeusoloissa. Niiden on todettu asianmukaisessa menettelyssä todettu vallitsevan Suomessa myös perustuslakivaliokunnan mainitussa mietinnössä eikä asiaa ole aihetta tällä hetkellä arvioida perustuslakivaliokunnassa sen mietinnöstä 2/2020 vp poikkeavalla tavalla..

8. Perustuslakivaliokunnan lausunnosta käy ilmi, että perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisena hyväksyä toimivaltuuden käyttöönoton sinänsä. Käyttöönotettavan toimivaltuuden osalta perustuslakivaliokunta on mietinnössään kuitenkin todennut seuraavan

Valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukaan valmiuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettuja terveydenhuollon henkilökunnan työvelvoitteita voidaan soveltaa koko valtakunnan alueella. Työvelvollisuutta koskee valmiuslain 14 luvun sääntelykokonaisuus. Luvussa on säännöksiä muun muassa työmääräyksen antamisen rajoituksista (98 §), työmääräystä annettaessa huomioon otettavista seikoista (99 §) ja työvelvollisuussuhteen ehdoista (101 §). Näitä valmiuslain säännöksiä ei kuitenkaan valtioneuvoston asetuksen mukaan oteta käyttöön. Säännökset esimerkiksi 98—101 §:ssä kiinnittyvät sanonnallisesti niin kiinteästi työvelvollisuuteen, että niiden soveltamisen voitaisiin ajatella seuraavan jo 95 §:n soveltamisen aloittamisesta. Toisaalta valmiuslain 6 §:n mukaan valmiuslain II osan kunkin säännöksen soveltamisen aloittamisesta on säädettävä valtioneuvoston asetuksella. Perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että työvelvollisen asemaa ja oikeuksia suojataan valmiuslain 14 luvussa säädetyllä tavalla tai muilla vähintään vastaavantasoisilla säännöksillä. Kun 14 luvun toimivaltuuksia ei nimenomaisesti ole otettu käyttöön eikä muusta sovellettavasta lainsäädännöstä ole esitetty selvitystä, perustuslakivaliokunnan mielestä käyttöönottoasetuksen 5 § on nyt kumottava. Työvelvollisuuden käyttöön ottamisesta voidaan säätää, jos samalla säädetään sovellettavaksi 14 luvun muu, työvelvollisen asemaa ja oikeuksia koskeva sääntely tai muuten lainsäädännöllisesti huolehditaan näiden seikkojen järjestämisestä.

9. Valtiosääntöoikeudellisena ongelmana ei siten ole ollut käyttöönotettava toimivaltuus sinänsä vaan se, miten käyttöönotettavan toimivaltuuden ohella tulevat sovellettavaksi valmiuslain 14 lukuun sisältyvät säännökset työvelvollisuudesta, työvelvollisen asemasta ja hänen oikeuksiensa suojaamisesta. Perustuslakivaliokunta edellytti mietinnössään, että aikaisemman käyttöönottoasetuksen terveydenhuollon henkilökunnan työvelvoitetta koskeva säännös kumotaan, koska valmisulain 14 luvun säännöksiä ei nimenomaisesti oteta käyttöön eikä myöskään muuta sovellettavaa sääntelyä osoitettu.

10. Nyt tarkastettavana olevassa käyttöönottoasetuksessa tämä ongelma on poistunut, koska asetuksen 2 §:ssä nimenomaisesti säädetään, että jos terveydenhuollon henkilökunnan työvelvollisuus otetaan käyttöön, sovelletaan myös valmiuslain 96–103 §:ssä säädettyä.

11. Tämä huomioon ottaen ja muutoin perustuslakivaliokunnan mietintöön PeVM 2/2020 vp viitaten katson, että perustuslakivaliokunta voi mietinnössään ehdottaa, että asetus saa jäädä voimaan.